



23.4.2010

Perusopetuksen yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja perusopetuksen tuntijako -työryhmälle

### **Asia: Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan kannanotto perusopetuksen tuntijaon uudistukseen**

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE esittää, että perusopetuksen yleisissä valtakunnallisissa tavoitteissa ja tuntijaossa demokratiakasvatuksen osuutta vahvistetaan. KANE on valtioneuvoston vuonna 2007 asettama julkisen vallan ja kansalaisjärjestöjen neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edistää kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja sitä kautta vahvistaa kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia.

Demokraattisen osallistumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että yhä uudet sukupolvet kasvavat aktiiviseen kansalaisuuteen ja löytävät itselleen mielekkäät osallistumis- ja vaikutuskanavat.

Tutkimukset kertovat, että suomalaiset nuoret eivät koe suurta paloa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Vuosikymmenen alussa toteutetussa CIVIC-tutkimuksessa suomalaisnuoret olivat noin 30 maan ikäovereihinsa verrattuna vähiten kiinnostuneita politiikasta ja perinteisestä kansalaistoiminnasta.<sup>1</sup> Vastaava tutkimus on valmistumassa syksyllä 2010, jolloin voidaan nähdä, mihin suuntaan nuorten kiinnostus on vuosikymmenen aikana kehittynyt, ja onko vuosikymmenen aikana toteutetuilla toimenpiteillä demokratiakasvatuksen vahvistamiseksi ollut vaikutusta.

Tutkimustulokset nuorten kiinnostuksen kehittymisestä ovat jossain määrin ristiriitaisia. Turun yliopistossa käynnissä oleva politiikan tietämystä koskeva tutkimushanke kuitenkin osoittaa, että nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on vahvasti polarisoitunut mm. koulutusvalintojen mukaan. Samalla kun osa nuorista on aktiivisia monella elämänalueella, yhä suuremmalla osalla nuorista ei ole kiinnityskohtaa yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Vahva polarisoituminen lukiossa opiskelevien ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien välillä korostaa osaltaan perusopetuksen merkitystä. Tampereen yliopistossa käynnissä oleva tutkimushanke poliittisesta sosiaalisesta perheissä puolestaan kertoo, että suomalaisissa kodeissa poliittis-yhteiskunnallisista asioista puhutaan erittäin vähän ja koulun merkitys kansalaiseksi kasvamisen tukijana tästäkin syystä korostuu.

Nuorten äänestysaktiivisuus on Suomessa laskenut nopeammin kuin vanhempien ikäluokkien. Ero nuorten äänestysaktiivisuuden ja keskimääräisen äänestysaktiivisuuden välillä on Suomessa Euroopan suurimpia. Nuorena omaksuttu äänestämättömyys näyttää myös jäävän pysyväksi – kiinnostus äänestämiseen ei lisäännä nuoren varttuessa. Myös äänestämisen normi on nuoremmissa ikäluokissa höltynyt; äänestämistä ei samalla tavoin kuin ennen nähdä kansalaisvel-

---

<sup>1</sup> IEA Civic Education Study 2001

vollisuudeksi. Äänestämisen normin höltyminen voidaan arvioida jouduttavan äänestysaktiivisuuden hiipumista. Äänestysaktiivisuuden laskulla puolestaan on kauaskantoiset vaikutukset demokraattisen järjestelmän uskottavuuteen.

Myös nuorten kiinnostus perinteiseen järjestöosallistumiseen näyttää olevan murroksessa. Etenkin yhteiskunnallista tehtävää varten perustetut järjestöt kokevat usein vaikeaksi saada toimintaan mukaan nuoria.

Demokratiakasvatuksen tulisi pitää sisällään sekä aitoja osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia, että osallistumisessa tarvittavaa ja osallistumiseen motivoivaa tietosisältöä. Kouluopetuksen tulisi kuitenkin tarjota lapsille ja nuorille mahdollisuus oman kansalaisidentiteettinsä rakentamiseen ja kansallisen sekä kansainvälisen poliittis-yhteiskunnallisen ympäristön ymmärtämiseen. Näiden kysymysten sulkeminen kouluopetuksen ulkopuolelle voi osaltaan vahvistaa poliittista vieraantumista. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman yhteydessä toteutetut selvitykset osoittavat, että vaikka opetussuunnitelmien perusteet velvoittavat tarjoamaan lapsille ja nuorille osallistuvaan kansalaisuuteen valmentavaa opetusta, kouluissa ollaan josain määrin epä tietoisia esimerkiksi siitä, missä määrin poliittiseen järjestelmään, puolueisiin tai poliittisiin sisältöihin liittyviä aiheita on soveliasta käsitellä kouluopetuksessa niin kansallisella, EU:n kuin globaalillakin tasolla.

Valtioneuvosto teki 4.2.2010 periaatepäätöksen demokratian edistämisestä Suomessa. Demokratiakasvatus ja kansalaiseksi kasvaminen on yksi periaatepäätöksen viidestä teemakokonaisuudesta. Periaatepäätökseen sisältyvät seuraavat koulujen demokratiakasvatusta koskevat toimenpidekokonaisuudet:

- Toteutetaan selvitys demokratiakasvatuksen toteutumisesta esi- ja kouluopetuksessa, koulujen kerhotoiminnassa, oppilaskuntatoiminnassa sekä opettajankoulutuksessa. Selvitystä tulee peilata vuonna 2010 valmistuvaan vertailututkimukseen nuorten yhteiskunnallisista taidoista sekä kiinnostuksesta toimia yhteiskunnan aktiivisina jäseninä. Tietoperustan pohjalta tulee arvioida keinot demokratiakasvatuksen kehittämiseen.
- Madalletaan koulujen kynnyksiä käsitellä poliittis-yhteiskunnallisia sisältöjä sekä osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja kouluopetuksessa.
- Opetussuunnitelmia uudistettaessa arvioidaan myös keinoja demokratiakasvatuksen vahvistamiseen.
- Muutetaan perusopetuslakia lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman mukaisesti siten, ettei oppilaskuntien perustaminen peruskouluissa ole jatkossa kiinni opetuksen järjestäjästä. Kannustetaan kouluja kehittämään oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia vahvistavia menettelytapoja ja käytäntöjä.

Periaatepäätöksen valmistelussa ja periaatepäätösluonnoksesta järjestetyllä lausuntokierroksella demokratiakasvatuksen kehittäminen nousi yhdeksi keskeisimmistä toimenpidekokonaisuuksista, joilla demokratian toimivuutta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin Suomessa vahvistaa.

Demokraattisen osallistuminen vähittäisellä rapautumisella on kauaskantoiset vaikutukset koko yhteiskunnan toimintaan. On huomionarvoista, että vanhempiaan passiivisempien ikäryhmien ikäraja on jo tällä hetkellä noin 45 ikävuodessa, mikä osaltaan kuvaa sitä, kuinka pitkäkestoisesta yhteiskunnallisesta muutoksesta on kyse. Pitkään jatkuneen kehityksen suunnan muuttaminen edellyttää monipuolisia ja laaja-alaisia toimia.

Perusopetuksen tuntijaon uudistaminen tarjoaa tilaisuuden uudistaa perusopetusta tukemaan nykyistä paremmin kansalaiseksi kasvamista ja oman yhteiskunnallisen identiteetin rakentamista. Demokratiakasvatukselle tulee määritellä riittävä tuntimäärä perusopetuksen tuntijaossa. Demokratiakasvatuksen tulisi toteutua kouluissa omana oppiaineenaan, esimerkiksi yhteiskuntaopin opetuksen sisältöä monipuolistamalla ja tuntimäärää lisäämällä sekä integroitua vahvasti muihin oppiaineisiin. KANE pitää myös perusteltuna, että osallistuva kansalaisuus erotetaan omaksi aihekokonaisuudekseen nykyisestä yrittäjyyden ja osallistuvan kansalaisuuden aihekokonaisuudesta. KANE myös esittää, että toinen osa peruskoulun työelämään tutustumisjakson viikoista tulisi omistaa järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan tutustumiselle, minkä kautta oppilaat saisivat käytännön kokemuksia vaikuttamisesta.

KANE pitää hyvänä, että tuntijakoa uudistettaessa on haluttu kuulla laajasti yhteiskunnan eri toimijoita. KANE pitää kuitenkin välttämättömänä, että myös tuntijakotyöryhmän lopullisesta esityksestä järjestetään kuulemis- ja keskustelukierros ennen lopullista päätöksentekoa.